

Müge İplikçi'den masumiyetin resmi: Yalancı Şahit

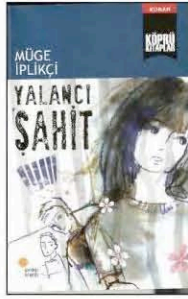
Yalancı Şahit'te Müge İplikçi'nin çıkış noktası "özgürlük" kavramı. Dili ve kurgusuyla genç okurları yakalayan bu cesur romanda, hakları çiğnenmiş, özgürlükleri kısıtlanmış kahramanlar var. Kot taşlama işçileri, okulu bırakıp çalışmak zorunda kalan çocuklar ile çaresiz ailelerinin mücadelesinin temelinde yatan ekonomik sorunların yanı sıra insanoğlunun onuru ve hakları da masaya yatırılmış.

□ Mavisel YENER

On üç yaşındaki Çetin Yavuz Boyacı'nın ailesi ve onunla ilgilenen tek öğretmeni Selime'yle tanışırız. Boyacı ailesi şehrin en yoksul bölgesinde, sivasız apartmanlardan birinde yaşar. Yavuz ailenin dokuzuncu neferi olarak dünyaya gelir; kentin kuzeyindeki kot taşlama fabrikasında işçi olan babası hastadır. Kot fabrikasının soluk alınamayan ortamında nicesi yok olup gitmiştir, onlardan biri de Yavuz'la aynı isimdeki amcasıdır. On yedisinden gün alan amcanın kaybı Yavuz'u çok etkilemiştir. Babası hastaneye yattığında Yavuz altıncı sınıfın son günlerindedir, belki de okula artık devam edemeyecektir, bu konuda kaygılıdır. Yaz tatilinde çalışmak için karpuzcunun yanına gider. Karpuzculuğu sever, bunu bir oyun gibi görür. "Karpuzlar, komşuları Hasan Amca'nın koca ellerinden kamyondaki başka koca ellere doğru havada yeşil perendeler atar. Yavuz ise onların renklerindeki coşkuya takılıp kalırdı. Yeşilin bu hali aklını başından alırdı." (s. 21) Yavuz resim yapmaktan hoşlanır, yerli dizileri izlemeye bayılır, futbol ve müzik yarışmalarını da kaçırmaz.

İç karartan bir temmuz gününde, Yavuz karpuz sergisinin önünde müşteri beklerken bir patırtı kopar. Önce çocuklar koşar, ardından büyükler, peşinden panzerler... Panzerlerden arada sırada çıkan sular... Yavuz neler olduğunu anlayamaz. Toz dumanın içinden biri ona seslenir: "Ne duruyorsun len! Hadi, sen de katılsana" (s. 23.) Seslenen Yusuf'tur. Yusuf, babası ölünce okulu bırakmış, kot fabrikası onu işe almış, ardından ilk ekonomik krizde işten çıkarmıştır. Sonrasında sokaklarda kâğıt toplamaya başlamıştır Yusuf. Fabrikanın kapatılması için bir gösteri düzenlenmiştir. Doğrusu ya, Yavuz'u pek ilgilendirmez fabrika. "Kim ne derse desin, uzaktaki bir binaydı ona göre fabrika. Birbirlerine dokunmadıkları sürece sorun yoktu. Yarın? Uzak ve bilinmezdi." (s. 24) Karpuzcu Hasan Amca hemen devreye girer ve Yusuf'u oradan uzaklaştırmaya çalışır, "elindeki taşları kime atarsan at ama Yavuz'u bulaştırma bu işe" der. Zaman hızla akar. Karpuzcu, Yavuz ve karpuzlardan oluşan seyirciler kargaşayı izlemeye devam eder. Havada taşlar uçuşur, insan sesleri tozlara karışır, sıkılan suyun tayı görür. İşte bu karmaşanın içinde, Yavuz bir kız görür. Panzerden sıkılan tazyikli su, kızın çelimsiz bedenini alabora eder. Bu kız, Yavuz'un ablası Songül'dür. Çaresiz kalan Yavuz kendini toz duman bulutunun arasına atar. Panzerlerden fıskıran basınçlı su kesildiği zaman insanlar kaçışmaya başlar, çocuklar kaçamaz. Onlardan biri de Yavuz'dur. Sivil polis sözleri Yavuz'un yüreğinde patlar: "Gel bakalım ufaklık, taş atmanın ne olduğunu bir de bize anlat evlat." (s. 28)

Yavuz ne bir yere taş atar ne de olanların bilincindedir fakat önce gözaltına alınır sonra da tutuklanır. On üç yaşındaki

Yavuz artık Yarenler Cezaevi'ndedir. Romanın bundan sonrasını ben-anlatıcının yani Yavuz'un dilinden okuruz.

Aynı koşu da yedi çocuk bulursa ne olur? Oyun oynarlar elbette.

Müge İplikçi çocuk bakışını başarıyla yakalayan bir yazar olarak tutukevindeki çocuklara oyun oynatıyor. Ama bu nasıl bir oyun? Savruk Ekrem, Yalapşap Kadri, Kikirik İsmail, Kavruk Sinan,

Çalışkan Zeki, Oyunbaz Yusuf ve Yavuz çocuksu ama büyükleri taklit eden oyunlar oynar. Mahkeme oyunu, oyunların en hareketlisidir. Şakadan bir mahkeme kurulur, biri hâkim olup ranzaya çıkar, adaleti arar. Suçlular, savcı, avukat ve askerleri de vardır oyunun. Yavuz bu oyunda ekşiği gidermek için kolları sıvar, mahkemede resim yapan biri yoktur. Yavuz bir dizide görmüştür böyle birini. Yavuz'un kâğıt kalemi olmadığı için, duvardan koparılmış, ucu inceltilmiş taşlarla çizimleri koşu duvarına yapmaya başlar. Nasıl ki mağara insanı hayatını duvarlara çizdiyse, Yavuz da öyle yapar. Cezaevi müdürü Köstebek Süha'nın "devlet malına zarar veriyorsun" sözleri onu durdurmaya yetmez, çünkü o çizerek özgürleşen, çizirken unutmayı başaran bir çocuktur. Cezaevi koşulları gittikçe kötüleşir, televizyon izleme izni verilmez, açık görüşlere engel getirilir, mektup yazamaz, gazete ya da kitap okuyamazlar. Cezaevinin müdürü onları "İyi vatandaş" yapmaya ant içmiştir! Aynı koşu ta buluşan yedi çocuğun tek ortak noktası yoksul ailelerin çocukları olması değildir, diğer önemli ortak noktalarının ne olduğunu romanın satırlarından aktaralım: "Yusuf dışında kimse fabrikaya taş atmamıştı. Ellerimizde taş izi aramışlar, o izi bulamadıkları zaman, suçlu olduğumuza kanıt diye terli ellerimizi göstermişler, hızlı atan nabızlarımızdan kalbimize yürüyen korkuyu delil saymışlardı." (s. 44)

Hayal, masumiyeti bozar

Okulda yaptığı resimlerle öğretmeni Selime'nin dikkatini çeken Yavuz'a "Yalancı Şahit" adını yine bu öğretmeni verir. Çünkü "ressamlar bir tür yalancı şahittir." (s.13) Yavuz resim yapmak eylemiyle yaratıcılık, yaratıcılıkla özgürlük arasında kurduğu bağla romanın çıkış ve varış noktasının temeli olan "özgürlük" üzerine düşündürür okuru. Sanat ve özgürlük üzerine de bir güzellemedir bu kitap. Koşu ta oyun oynayan çocuklar ironik bakış açısını da sunarlar okura: "Dünyadaki en büyük tehdit, hayal gücüdür. Hele de böylelerinin hayal gücü; Sanatçının hayal gücü.." (s.103)

Öğretmeni Selime, Yavuz'a inanır, bir gazeteciye olan bitemi aktarır. O gazeteci uzun uğraşlardan sonra yönetimden izin çıkarır ve Yavuz'u ziyarete gelir, gerçeği onun sesinden duyar. Bıraktığı fotoğraf makinesini Yavuz koşu ta sokmayı zor da olsa başarır. Duvara yaptığı resimlerin fotoğrafını çekip gazeteci Hümevra'ya ulaştırması hiç de kolay değildir. Yi-

ne de bunu başarır. Basın onlardan söz etmeye başlar. Koşu duvarına resim yapan masum çocuk ve diğer çocuklardan basının söz etmesi cezaevi müdürü Köstebek'i huzursuz eder. Gereği düşünülmüştür! Hayal kurmak, oyun oynamak, resim yapmak yasaklanacaktır! Bu çocuklar masum olamaz, çünkü hayal kurarlar. Köstebek'e diklenen Yusuf hücreye gönderilir. Köstebek koşu duvarlarını "taşlanmış kot mavisine rengine" boyatır. Böylece Yavuz ve arkadaşlarının oyunları, hayalleri, onların düşlerini sonsuza taşıyacak bütün çizgiler yok olup gider. Köstebek'in hırsı bitmek bilmez, Yavuz için düşündüğü başka şeyler vardır...

Romanın son bölümünde anlatıcı yine üçüncü tekil şahıstır. Yavuz'un bakış açısından metnin atmosferine giren okur başka bir gözün anlatımıyla karşılaşınca yabancılaşır ve bir kez daha sarsılır. Zihnine girdiğimiz Yavuz'un dünyayı algılamasıyla kısıtlı değildir, onun ve diğerlerinin "En az Sizin Kadarmasumuz" çığılığı dalga dalga yayılır evrene. Vicdan kavramı üzerinde uzun uzun düşünürüz. Romanın sürpriz sonu cezaevi müdürü Köstebek'in o adı bile hak etmediğinin göstergesidir, çünkü köstebekler cesurdur!

İplikçi'nin çıkış noktası "özgürlük" kavramı

Romandaki kahramanların hepsinin bir biçimde hakları çiğnenmiş, özgürlükleri kısıtlanmış. Örneğin Yavuz'u anlayan ve onunla ilgilenen Selime, İstanbul'dan sürülmüş bir öğretmen. Dul olduğu için herkes korkusuzca onun dedikodusunu yapıyor. Selime öğretmenin kendini özgür hissedebildiği tek alan, öğrencileriyle birlikte olabildiği sınıfı. Kot taşlama fabrikasının hasta ettiği insanlar, Yavuz'un ablası Songül, fabrikanın futbol takımını çalıştıran Ömer Hoca ve diğerleri, hepsi de görünmez zincirlerle eli kolu bağlanmış bireyler. Cezaevi müdürü Süha Yılmaz, yani Köstebek de özgür değil aslında. Güçlü görünse de hepsinden güçsüz. Kot fabrikasının ortaklarıyla yakın ilişkide, onları kızdırmaması gerekiyor. Cezaevinin şehir dışında bir yere taşınmasıyla cezaevinin yerinin büyük bir alışveriş merkezine dönüştürülüp kot satan dükkânlarla dolacağını hayal eden Süha Yılmaz, yakında emekli olacak. Bu alışveriş merkezinin müdürlüğünü cepte keklik görüyor.

İnsan hakları ihlallerinin ve ötekileştirmenin pek çok çeşidine tanık oluyoruz Yalancı Şahit'te. Yavuz'un babasının yattığı hastanenin koşulları bile insan haklarını sorgulamak için yeter değil mi? "Tam altı kişi kucak kucağa koşu gibi bir yerde yatıyordu. Soluklar, dertler, akrabalar, çoluk çocuk birbirine karışıyor, özen gösterilmesi gereken hastalar birer hasta olmaktan çıkıyor, yoksulluğun kesik ve düzensiz inlemelerine dönüştürülüyor." (s. 19)

Atmadığı taşın ağırlığını yüreğinde hisseden Yavuz ve diğerlerinin hikâyesini okuyan genç okurların da yüreklerinde ağırlık hissedecekleri tartışılmaz. **Güneşiği** Kitaplığı'nın Köprü Kitaplar dizisi, iyi çocuk kitapları okuyarak okuma gereksinimi duyumsayabilmeyi başarmış olan gençleri edebiyatın engin sularına çağırıyor. Çocuk ve gençlik kitaplarında her şey anlatılabilir, ölümü de anlatırsınız, demir parmaklıkların ardını da... Ama bunu nasıl anlatacağınız asıl sorun. İplikçi bunun üstesinden başarıyla gelmiş. Örneğin Yusuf işkence görür ve delirir. Ama İplikçi onun işkence gördüğünü okuruna söylemez. Onun erkenden fırtınaya tutulmuş bir badem ağacı olduğunu anlatırken Yusuf'un temsil ettiği herkesten söz etmektedir. Öylesine ustalıklı betimler ki, Yusuf'un başına gelenleri şiddete ait hiçbir sözcükle karşılaşmadan anlatır okur. "Gidip ellerini tuttum. Elleri buz gibiydi. Hafifçe omuzlarını kaldırıp indirdi. Ardından öyle bir çığlık kopardı ki, hepimiz yerimize mihlendik. Çığıkları çığıklar izledi. Ona ne yapmışlardı böyle!" (s. 117)

Evinden, yurdundan alınıp götürülen ve bir daha geri gelmeyen, durduk yerde hakaret yiyen, suçlu olduğu kanıtlanmadan boş yere ceza çeken insanların sessiz davalarının çığığını yarının yargıçları gençler duysun! Biz yetişkinler duysak da duymazlıktan geliyoruz nasıl olsa...

Müge İplikçi çağımız Türkiye'sini anlamaya/anlatmaya çalışırken gençler için önyargı oluşturabilecek hiçbir öğeyi kullanmamış. Örneğin, romanın geçtiği kentin adını söylememesi bu duyarlıklardan biri. Özgürlük, masumiyet ve çocuk teması üzerine bütünsel, gerçek bir roman oturtan Müge İplikçi çocuk/gençlik yazınına hoş geldi, ne iyi etti de geldi. ■

www.maviselyener.com